

SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

You have Downloaded, yet Another Great Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

SA EXAM PAPERS

SA EXAM PAPERS
Proudly South African

Confidential

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**NATIONAL
SENIOR CERTIFICATE**

GIREIDI YA 12

TSHIVENDA LUAMBO LWA HAYANI (HL)

BAMMBIRI LA VHUVHILI (P2)

LARA 2024

MARAGA: 80

TSHIFHINGA: Awara 2^{1/2}

Bammbiri ili li na masiatari a 26.

NDAELA NA MAFHUNGOTHANGELI

1. Vhalani idzi ndaela nga vhuronwane phanda ha musini sa athu u thoma u fhindula mbudziso.
2. Ni songo vhuya na edzisa u vhalambambiri lothe. Tolani thebulu ya zwi re ngomu kha siatari la 4 ni swaye nomboro dza mbudziso dzo vhudziswaho kha zwibvedzwa zwe na guda uno iwaha. Nga murahu ha izwo, vhalani mbudziso idzo ni nange dzine na tama u dzi fhindula.

3. Bammbiri heli li na khethekanyo THARU:

KHETHEKANYO YA A: Vhurendi (30)
 KHETHEKANYO YA B: Nganea KANA Folukulo (25)
 KHETHEKANYO YA C: Dirama (25)

4. Fhindulani mbudziso THANU dzo fhelela: THARU kha KHETHEKANYO YA A, NTHIHI kha KHETHEKANYO YA B na NTHIHI kha KHETHEKANYO YA C nga ndila i tevhelaho:

KHETHEKANYO YA A: VHURENDI

VHURENDI HO VHONWAHO – Fhindulani mbudziso MBILI.
 VHURENDI VHU SONGO VHONWAHO – Mbudziso ya KHOMBEKHOMBE.

KHETHEKANYO YA B: NGANEA/FOLUKULO

Fhindulani mbudziso NTHIHI.

KHETHEKANYO YA C: DIRAMA

Fhindulani mbudziso NTHIHI.

5. KUNANGELWE KWA PHINDULO KHA KHETHEKANYO YA B (NGANEA/FOLUKULO) NA YA C (DIRAMA):

- Fhindulani mbudziso FHEDZI dza kha nganea/folukulo na kha dirama dze na guda.
- Fhindulani MBUDZISO NDAPFU NTHIHI na MBUDZISO PFUFHI NTHIHI. Arali na fhindula mbudziso ndapfu kha KHETHEKANYO YA B, ni fanela u fhindula mbudziso pfufhi kha KHETHEKANYO YA C. Arali na fhindula mbudziso ndapfu kha KHETHEKANYO YA B, ni fanela u fhindula mbudziso ndapfu kha KHETHEKANYO YA C.
- Shumisani mutevhe wa u sedzulusa uri u ni thuse.

6. VHULAPFU HA PHINDULO

- Mbudziso ndapfu ya Vhurendi i tea u fhindulwa nga maipfi a u bva kha a 250 u ya kha a 300.
- Mbudziso ndapfu dza khethekanyo ya Nganea/Folukuloo, na ya Dirama dzi tea u fhindulwa nga maipfi a u bva kha a 400 u ya kha a 450.
- Vhulapfu ha phindulo dza mbudziso pfufhi vhu tea u langwa nga maraga dzo nekedzwaho/avhelwaho. Phindulo dza vhalingiwa dzi tea u pfufhifhadzwa dza dovha dza livhanywa.

7. Tevhedzani ndaela dzo nekedzwaho mathomoni a khethekanyo inwe na inwe nga vhuronwane.

8. Nomborani phindulo dza nu kokotolo maelana na mutevhe wa u nombora wo shumiswaho kha ili bammbiri la mbudziso.

9. Thomani khethekanyo INWE na INWE kha siatari LISWA.

10. Ndangatshifhinga yo anganywaho:

KHETHEKANYO YA A: Hu anganyelwa u swika kha minetse ya 40

KHETHEKANYO YA B: Hu anganyelwa u swika kha minetse ya 55

KHETHEKANYO YA C: Hu anganyelwa u swika kha minetse ya 55

11. Nwalani nga vhudele, nahone zwi vhaleaho.

THEBUĽU YA ZWI RE NGOMU

KHETHEKANYO YA A: VHURENDI			
Vhurendi ho randelwaho/vhonwaho: Fhindulani mbudziso MBILI DZINWE na DZINWE.			
NOMBORO YA MBUDZISO	MBUDZISO	MARAGA	NOMBORO YA SIATARI
1. 'Mihumbulolutshetshe'	Mbudziso ndapfu	10	6
2. 'Phanda ri a ya'	Mbudziso pfufhi	10	7
3. 'Tshifhufhani'	Mbudziso pfufhi	10	8
4. 'Mphe vhulisa'	Mbudziso pfufhi	10	9
NA			
Vhurendi vhu songo vhonwaho: Mbudziso ya KHOMBEKHOMBE			
5. 'U songo sendela'	Mbudziso pfufhi	10	10
KHETHEKANYO YA B: NGANEA/FOLUKUĽOO			
NGANEA: Fhindulani mbudziso NTHIHI.			
6. <i>Nandi ndi shenga?</i>	Mbudziso ndapfu	25	11
7. <i>Nandi ndi shenga?</i>	Mbudziso pfufhi	25	11
8. <i>Isha la mitodzi</i>	Mbudziso ndapfu	25	14
9. <i>Isha la mitodzi</i>	Mbudziso pfufhi	25	14
KANA			
FOLUKUĽOO: Fhindulani mbudziso NTHIHI.			
10. <i>Khuvhanganyo ya folukuĽoo</i>	Mbudziso ndapfu	25	17
11. <i>Khuvhanganyo ya folukuĽoo</i>	Mbudziso pfufhi	25	18
KHETHEKANYO YA C: DIRAMA			
Fhindulani mbudziso NTHIHI.			
12. <i>U lema hu fhira u lotshelwa</i>	Mbudziso ndapfu	25	21
13. <i>U lema hu fhira u lotshelwa</i>	Mbudziso pfufhi	25	21
14. <i>Tshilwavhusiku</i>	Mbudziso ndapfu	25	24
15. <i>Tshilwavhusiku</i>	Mbudziso pfufhi	25	24

***PFESESANI:** Kha KHETHEKANYO YA B na YA C, fhindulani MBUDZISO NDAPFU NTHIHI na MBUDZISO PFUFHI NTHIHI.
A ni lavhelelwi u fhindula mbudziso MBILI ndapfu kana mbudziso MBILI pfufhi.

MUTEVHE WA U SEDZULUSA

Shumisani uyu mutevhe wa u sedzulusa uri ni vhe na vhuṭanzi ha uri no fhindula tshivhalo tsho teaho tsha mbudziso nga u vhea luswayo afhō ho teaho.

KHETHEKANYO	NOMBORO DZA MBUDZISO	TSHIVHALO TSHA MBUDZISO DZO TEAHO U FHINDULWA	LUSWAYO (√)
A: VHURENDI (Vhurendi ho randelwaho/vhonwaho)	1–4	2	
A: VHURENDI (Vhurendi vhu songo randelwaho/vhonwaho)	5	1	
B: NGANEA/FOLUKUḶOO (Mbudziso ndapfu kana Mbudziso pfufhi)	6–11	1	
C: DIRAMA (Mbudziso ndapfu kana Mbudziso pfufhi)	12–15	1	
<p>*PFESANI: Kha KHETHEKANYO YA B na YA C, ni tea u vha na vhuṭanzi ha uri no fhindula mbudziso NDAPFU NTHIHI na PFUFHI NTHIHI. A ni TEI u fhindula mbudziso ndapfu MBILI kana mbudziso pfufhi MBILI.</p>			

KHETHEKANYO YA A: VHURENDI**VHURENDI HO RANDELWAHO**

Fhindulani mbudziro MBILI dziṅwe na dziṅwe kha NṅA dzo vhudziṅwaho.

MBUDZISO YA 1: VHURENDI – MBUDZISO NDAPFU

Vhalani tshirendo tshi tevhelaho nga vhuronwane uri ni kone u fhindula mbudziro dzo ḍisendekaho khatsho.

MIHUMBULOLUTSHETSHE – AA Mphaga

- 1 Sa bambiri ḷi hwalwaho nga muya,
- 2 Sa magabelo magabela ngei na ngei,
- 3 Sa ṱhundu i sa ḍivhi hune ya ya,
- 4 I tekiswa na nga lukhandwa.

- 5 Ndi nguluvhe ine na u ṱanzwa,
- 6 Thopheni vhumbulu ya vha mashika,
- 7 Ndi khuhu ine na u swiswa,
- 8 I hangweledza ya vhuya.

- 9 Ndi buphuthe ndi donngi badani,
- 10 Ndi khuhu yo farelwa u ṱhavhiwa,
- 11 Ndi nguluvhe sagani yo lindela u ṱhavhiwa,
- 12 A i humbuli.

- 13 I guma lumemeni,
- 14 I wela mugodini,
- 15 I fashwa nga mulavhu,
- 16 I tou humbulelwa,
- 17 Ndi mihumbulo ya lutshetshe.

Murendi a tshi ṅwala tshirendo u vha e na zwine a ṱḍḍou ri ṱalutshedza.

Sengulusani ṅḍila ine murendi a shumisa ngayo figara dza muambo kha ṅdima/zwitanzā u ri ṅea ṱalutshedzo ya tshirendo itshi.

Phindulo yaṅu kha i vhe na maipfi a u bva kha a 250 u ya kha a 300.

[10]

MBUDZISO YA 2: VHURENDI – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshirendo tshi tevhelaho nga vhuronwane uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

PHANDA RI A YA – NM Musehane

- 1 Naho thungo zwo hu vhifhela,
- 2 Vhanwe vha tshi wa nga zwifhatuwo,
- 3 Vhanwe vha tshi wa nga tshanngenge,
- 4 Phanda hu tshi kha di vhone,
- 5 Ri ya ro hu lungama.
- 6 Naho miphogoli na zwipuku zwo anda ndilani,
- 7 Ndau ndilani dzi tshi vhomba,
- 8 Phele na phunguhwe dzi tshi dodela,
- 9 Phanda hu tshi kha di pfi phanda,
- 10 Ri ya ro hu donolela mafo.
- 11 Phanda hu tshi kha di pfi phanda,
- 12 Ndi nnyi-ha ane a do ya,
- 13 Arali ha sa ya rine.
- 14 Madotovhonya a do sala o shuvhama nga thumbu,
- 15 Vhatali vha tshi khethwa sa Gedioni kha Vhahatuli.
- 16 Vha hashu phanda kha ri ye,
- 17 Kha ri farisane ri si piringedzane,
- 18 Ri songo shushedzana ndilani,
- 19 Vho hu swikaho vho swika hani,
- 20 Hothe ho itelwa tsiko uri i swike.
- 21 Phanda hafhala hu na dzanga,
- 22 Lo vhetshelwa vha hu funaho u swika,
- 23 Magoswi a do tou li sumba,
- 24 Vhanwe vho no vha nalo tshandani,
- 25 Naho ro tahala fhedzi gundo ro li thuba.

- 2.1 Tshirendo itshi ndi tsha lushaka lufhio? Talutshedzani uri ndi nga mini ni tshi ralo. (2)
- 2.2 Ndi zwifhio zwine murendi a tama u zwi bvisela khagala nga maipfi 'miphogoli na zwipuku' kha mutaladzi/vese ya 6? (2)
- 2.3 Ndi ufhio muhumbulo muhulwane une murendi a tama u u bveledza nga ndima/tshitanza tsha 1? (2)
- 2.4 Sumbedzani uri mutevhetsindo wa ndima/tshitanza tsha 2 u dzumbulula hani mudi wa murendi tshirendoni itshi? (2)
- 2.5 Ni vhona zwine murendi a khou amba kha ndima/tshitanza tsha 5 zwi tshi tendisea? Tikedzani phindulo yanu. (2)

MBUDZISO YA 3: VHURENDI – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshirendo tshi tevhelaho nga vhuronwane uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

TSHIFHUFHANI – DN Munzhelele

- 1 Tshifhufhani tsha tsimbi,
- 2 Mapapa a tsimbi,
- 3 Tshifhufhani tsha bama la Zambia,
- 4 Tsho khuba mafhondo a Zambia,
- 5 A mutambo wa bola mafhondo, a Zambia.

- 6 Sa luselo tshi muyani,
- 7 Tsha pfuka danzhe tshi tshikhalani,
- 8 Tshifhufhani tsho mila mapfura,
- 9 Tshi tshi tatamuwa muyani,
- 10 Nga nthani ha mapfura.

- 11 Tshifhufhani tsha ponyoka,
- 12 Mafhondo tsha tevhula,
- 13 Mafhondo a nwela kothekhothe,
- 14 Mafhondo vhutshilo a tevhula,
- 15 Luselo lwa ponyokisa vhukoni,
- 16 Henengei Gabon danzheni.

- 17 Marahakhana rindila,
- 18 Mbilu khuthala,
- 19 Tshililo fhumula
- 20 Tshituvho rothola,
- 21 Thovhowo dalela.

- 3.1 Tshirendo itshi ndi tsha lushaka lufhio? Talutshedzani uri ndi nga mini ni tshi ralo. (2)
- 3.2 Ndi zwifhio zwine murendi a tama u zwi bvisela khagala nga ipfi 'khuba' kha mutaladzi/vese ya 4? (2)
- 3.3 Ndi ufhio muhumbulo muhulwane une murendi a toda u u bveledza nga ndima/tshitanza tsha 3? (2)
- 3.4 Sumbedzani uri mutevhetsindo wa itshi tshirendo u dzumbulula hani mudi wa murendi tshirendoni itshi? (2)
- 3.5 Ni vhona zwine murendi a khou amba kha mitaladzi/vese dza 19 na 20 zwi tshi tendisea? Tikedzani phindulo yanu. (2)

[10]

MBUDZISO YA 4: VHURENDI – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshirendo tshi tevhelaho nga vhuronwane uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

MPHE VHULISA – LR Ndlovu

- 1 Mitambini ino ya shango,
- 2 Masambini a shayaho vhalisa,
- 3 Hune vhurangi vha hangwa sa damu la thungamamu,
- 4 Mphe tshimebi nne ndi swoge lushaka.
- 5 Mphe vhulisa sa khosi Davida,
- 6 Nga gatho ndi lwele lushaka,
- 7 Ndi lu nule mahovhohovhoni a matodzi,
- 8 Ho pinzanaho bonyongo la u lwela khuluṅoni.

- 9 Nne kha ndi vhe tshipfumelo,
- 10 Sa mukango ndi kange vilili la shango,
- 11 Maswina ndi pfumedzanye nga tshithavhelo,
- 12 Uri Afurika-Tshipembe li mele mulalo.

- 4.1 Tshirendo itshi ndi tsha lushaka lufhio? Talutshedzani uri ndi nga mini ni tshi ralo. (2)
 - 4.2 Ndi zwifhio zwine murendi a tama u zwi bvisela khagala nga ipfi 'tshimebi' kha mutaladzi/vese ya 4? (2)
 - 4.3 Ndi ufhio muhumbulo muhulwane une murendi a tama u u bvedza nga mitaladzi/vese dza 5 na 8? (2)
 - 4.4 Sumbedzani uri mutevhetsindo wa itshi tshirendo u dzumbulula hani mudi wa murendi tshirendoni itshi? (2)
 - 4.5 Ni vhona zwine murendi a khou amba kha mitaladzi/vese dza 11 na 12 zwi tshi tendisea? Tikedzani phindulo yaṅu. (2)
- [10]**

NA

VHURENDI VHU SONGO VHONWAHO (HA KHOMBEKHOMBE)**MBUDZISO YA 5: VHURENDI – MBUDZISO PFUFHI**

Vhalani tshirendo tshi tevhelaho uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

U SONGO SENDELA – NA Milubi

- 1 Sedza, nga munwe u sumbe u kule
- 2 U songo sendela afho lutambweni
- 3 Vhuanzwedzo vhu kungaho ndi tshilibana
- 4 Tshi no do fhedza nga u zhaka iwe.
- 5 Dziba, nga mutsinga na thoho u dzungudze.
- 6 U songo dihangwa wa navha milenzhe
- 7 Lutambwe ulwu a si lutambwe
- 8 Ndi khunda i no mbondomedza ya vhulaha
- 9 Ndi tshifhinga tsho senwaho.
- 10 Hai nandi! si sendele wa kanda
- 11 Afho dambudzoni la muya na nama
- 12 Hu no tuta masili na masina
- 13 Na mweka mbungu divha li si na musi
- 14 Yawee, tshifhinga itshi a si tshifhinga
- 15 Ndi tshifhinga tsho kulungaho vhutungu
- 16 Iwe niwana wa muthu
- 17 Kudza maoto au ndivhoni ye wa ta, u fute, u futelele
- 18 U nambatele Ngooho
- 19 U dzibe, u dzungudze, u hane hone u kheluswa.

- 5.1 Ndi ifhio thekhiniki/thodea ya vhurendi yo shumiswaho kha mutaladzi/vese ya 1? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 5.2 Murendi o shumisa figara-de ya muambo kha mutaladzi/vese ya 3? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 5.3 Ndi vhudipfi-de ha murendi vhu bvukululwaho nga mitaladzi/vese ya 10 na ya 11? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 5.4 Nga mitaladzi/vese ya 17-19 ndi ifhio ndivho ine murendi a tama u i bvisela khagala? (2)
- 5.5 Ni a tendelana na na kuvhonele kwa murendi ku re kha ndima/tshitanza tsha 4? Tikedzani phindulo yanu. (2)

[10]

KHETHEKANYO YA B: NGANEA/FOLUKUŁOO

Fhindulani mbudziso NTHIHI i bvaho kha nganea kana folukulo ye na guda FHEDZI.

NGANEA**NANDI NDI SHENGA? – NE Sigogo**

Fhindulani MBUDZISO YA 6 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO YA 7 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 6: NANDI NDI SHENGA? – MBUDZISO NDAPFU

Musi muniwali a tshi niwala bugu yawe u shumisa vhaanewa a tshi khou toda u swikelela ndivho dzawe kha vhavhali uri dzi vha thuse na u vha eletshadza vhutshiloni havho.

Khwathisedzani muhumbulo u re afho ntha nga u sumbedza uri muanetsheli u shumisa hani vhaanewa vha tevhelaho u bvedza ndivho dzawe dzo fhambanaho buguni iyi: Vho Luvhani, Vho Madilaga na Vho Ana.

Vhulapfu ha maanea anu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450.

[25]**MBUDZISO YA 7: NANDI NDI SHENGA? – MBUDZISO PFUFHI**

Vhalani tshipida tsha mafhungo tshi bvaho buguni iyi uri ni do kona u fhindula mbudziso dzi no tshi tevhela.

TSHIBVELEDZWA TSHA A

'Mmawe, havha vha nga si mmbulahe ngauri na thundu na nthihi a thi nga do goda. Na zwenezwo zwiambaro zwo salaho, a si zwingana. Ndo vha ndi tshi khou di zwi tuwisa nga zwiutuku zwino a thi ri na zwaure zwiambaro zwanga na zwa vhana zwi khou fhungudzea a vha zwi vhoni. A vha zwi vhoni ngauri vhone vha kha yavho kamara.'

5

'Vhone khaladzi anga, hoyu Lufuno na munna vha tshi ri vha a mmbadela rennde, a tho ngo tenda, ndo ri kha vha tou nthengela thundu dza nduni. Nazwino vho renga, nne hangei hayani ndo sia ndo amba uri ndi khou da ngeno lwa maduvha mavhili. Ndi tshi ralo ndo vha ndi tshi khou itela uri matshelo nga Swondaha vhone vha mpheletshedze ri ye ri vhone iyo ndu.'

10

Vho Vele vho di dovha vha vhudzisa uri avha vhanwe vhana vha a zwi divha naa? Vho Luvhani vho sumbedza uri vho ita uri vha sa zwi divhe nga nda ha Lufuno fhedzi. Vho vha vha tshi khou shavha uri mafhungo avho a nga punda tshifhinga tshi sa athu u swika. Nangoho li tshi tsha Vho Luvhani na khaladzi vho mbi di dzhena ndilani, vha tshi swika vha wana i ngoho i tshi tou vha ndu i si na vhukono. Lufuno na munna na vhone vho vha vhe kha gada la u pfulutshela muragani wavho. Musi vha tshi vhuya, Tshifhiwa o sala henengei ha mukomana vha tshi itela uri vha do mu wana phanda.

15

Nga mafhelo a vhege a tevhelaho, Vho Luvhani vho do vhidza khaladzi na makhadzi wa vhana. Na vhenevha Vho Madilaga vho vha vhe hone henevha dzuloni. Ndi hone Vho Luvhani vha tshi mbo di gwadama vha losha. 'Aa! Vhomakhadzi, nne ndo vha vhidza na havha khaladzi anga uri ndi sa vha putele mufunzheni. Nne ndi khou onesa, ndi khou tuwa, Aa!' 20

Ha ri hwii! Vho Madilaga vhe tshililo tshavho thukhu. Ha sa vhe na muthihi a vha fhumudzaho. 25
'Luvhani ni khou tou tuwa na ntsia? Vhana ni khou tuwa navho? Ni khou nndamba?'

'Mukalaha wanga, nda vha lamba nga lifhio? Nne ndi khou tou ri ndi dzule thungo. Yo, ndo todou hangwa, nne ndo wana poswo Polokwane ndi khou ya u shuma hone. Na vhana ndi do tuwa navho. Ndi khou shavha u vha sia sa izwi uyu ane a vha thusa ndi tshi khou tuwa naye. Hune nda khou ya u dzula hone ndi mudini wavho, ndo vha tangedza arali vha tshi nga takalela u dala vha tshi vhona vhana. Nga nnda ha uri ndo wana poswo henengei, ndi khou humbulela hoyu Tshifhiwa uri ndi mu bwise kha vhupo hovhu vhune a do dzula o tungufhala a tshi pfi shenga.' 30

[Ndima ya 7]

- 7.1 Ndi zwifhio zwine na nga amba nga mvumbo ya Vho Luvhani musi no sedza zwi re mafhungoni a nganea iyi? Bulani ZWIVHILI. (2)
- 7.2 Vhalani fhungo asili: 'Vho Madilaga vhe tshililo tshavho thukhu.' Fhungo ilo li tana lushaka lufhio lwa khudano. Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 7.3 Mafhungo e na vhalafho ntha a bvedza hani vhuimo ha muanetsheli zwi tshi kwama Vho Madilaga? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 7.4 Vhalani fhungo asili: 'Mukalaha wanga, nda vha lamba nga lifhio?' Talutshedzani uri fhungo ilo li na mushumo-de kha u anetshela zwa phanda nganeani iyi? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 7.5 Siangane ya vhupo ha Polokwane yo thusedza hani kha vhutshilo ha Tshifhiwa nganeani iyi? Tikedzani phindulo yanu nga mbuno MBILI. (2)
- 7.6 U sa tangedzwa ha Tshifhiwa nga Vho Madilaga zwo vha na masiandaitwa-de? Bulani ZWIVHILI fhedzi. (2)
- 7.7 Ndivho ya muiwali ya u shumisa Vho Mmboneni sa mushumi wa ha Madilaga nganeani iyi ndi ifhio? Tikedzani phindulo yanu nga mbuno MBILI. (2)

- 7.8 Ndi ufhio muhumbulo muhulwane une muñwali a tama u u swikisa kha vhathu nga nganea iyi? (2)
- 7.9 Ndi ngafhi hune Vho Madilaga na Vho Luvhani vha fhambana hone zwi tshi kwama ndila ine vho bveledzwa ngayo buguni iyi? (2)
- 7.10 Kutshilele kwa Vho Ana ku tana hani vhuvha havho mafhungoni a nganea iyi? Tikedzani phindulo yanu nga mbuno MBILI. (2)
- 7.11 Ndi zwifhio zwe na vha ni tshi nga ita arali no vha no diwana ni kha vhuimo ha Vho Luvhani zwi tshi kwama vhudifari ha Vho Madilaga nganeani iyi? Bulani ZWIRARU fhedzi. (3)
- 7.12 U ya nga kuvhonele kwanu ni vhona zwe Vho Luvhani vha ita zwa u renga nndu Polokwane zwo tea naa? Tikedzani phindulo yanu nga mbuno MBILI. (2)

[25]

ISHA LA MITODZI – NE Phaswana

Fhindulani MBUDZISO YA 8 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO YA 9 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 8: ISHA LA MITODZI – MBUDZISO NDAPFU

Musi muñwali a tshi ñwala bugu yawe u shumisa vhaanewa a tshi khou toḁa u swikelela ndivho dzawe kha vhavhali uri dzi vha thuse na u vha eletshadza vhutshiloni havho.

Khwathisedzani muhumbulo u re afho ñḁha nga u sumbedza uri muñwali o shumisa hani vhaanewa vha tevhelaho u bvededza ndivho dzawe dzo fhambanaho buguni iyi: Vho-Loshani, Vho-Maria na Vho-Josephine.

Vhulapfu ha maanea aḁu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450.

[25]

MBUDZISO YA 9: ISHA LA MITODZI – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshipiḁa tshi tevhelaho tsho bviswaho buguni iyi uri ni ḁo kona u fhindula mbudziso dzi no tshi tevhela.

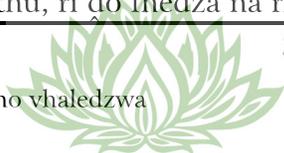
TSHIBVELEDZWA TSHA B

U swika ḁoroboni ya Bulawayo, vha mbo ḁi dzhena hodelani ya Bulawayo Sun; vha ḁinetulusa nga zwinwiwa na nga zwiḁiwa saizwi na tshifhinga tsha u ḁa tsho vha tsho no ḁi swika. Zwo vha zwi sa vhuyi zwa hanga uri ndi vhathu vhane vha kha ḁi tou vha vhaswa-vhaswa siani ḁa u fhaḁa muḁi. Zwine vha amba na zwone zwo vha zwi tshi ḁisumba zwauri lwendo lwavho lwa u fhaḁa muḁa lu tshe lwo atha vhukuma. 5

'Naa hone ri ḁo dzula afha Folovhodwe u swika nga hu sa fheli-shu? Nḁe ndi tama u ya u dzula hangei Thohoyandou; ndi tama u tshi dzula hune ra sa ḁo ḁwa ri tshi humbelwa mimuḁo na mimetshisi ya u funga zwikenzenze,' Ndi vhomme Netshipate.

'Maria, mafhungo a u dzula Folovhodwe kana huiwe-vho, a kha ḁi tou vha na zwinzhi zwine ra fanela u zwi dzudzanya phanda ha musu ri tshi humbula nga ha hoyu mupfuluwo. Hone ri ḁo pfuluwa nda ya nda shuma ngafhi? Hafhu ni zwi ḁivhe zwauri ano maḁuvha mishumo a i wanali. Hu na vhathu vhanzhi vhane namusi vha khou pungaila vha sa wani mishumo. U pfuluwa hashu hafha Folovhodwe, zwi ḁo bvelela nge ra wana mushumo une wa vha wo mpfanelaho.' Vho-Netshipate vha ralo vha tshi fhindula mufarisi wavho. 10 15

'Ilo lone ḁi a pfala. Tshine ndi si tshi takalele hafha Folovhodwe, ndi tsha uri vhathu ro dzulelana. Hafhu vhathu vha mashaka vha tsitsikana fhethu huthihi, na zwitshela zwa hone zwi a vha zwinzhi. Kha vha zwi ḁivhe uri hafhu vhunzhi ha vhomutape a vho ngo funzea hafha Folovhodwe; zwino arali ra ḁwa ro ḁibadekanya na vhenevho vhathu, ri ḁo fhedza na riḁe ri tshi nga ri fana navho.' 20

Vho-Netshipate a vho ngo tsha fhindulana na Vho-Maria musî vha tshi vho vhona Vho-Maria vha tshi vho thoma u da na mafhungo e vha vha vha sa humbuli uri a nga bva mulomoni wavho.

Vho-Netshipate ndi muthu o diimisela ho u bvedza kusi kwa havho phanda, fhedzi vha khou mangala uri ndi mufarisi wavho a si na bono line vhone vha vha na lo. Musi Vho-Maria vha tshi bula hezwi, kha Vho-Netshipate zwo tou nga sa zwiliwa muthu a tshi vuswa khofheni khulu. 25

Ee, Vho-Netshipate ndi hone vha tshi khou kona u vhona zwi re mbiluni ya mufarisi wavho khathihi na zwine a dzhiisa zwone vhutshilo. Tshinwe tshine tsha khou sumbedza u sa takalela vhutshilo ha vhatu vha hafha Folovhodwe. 30

Hezwi na zwone zwo ita uri Vho-Netshipate vha thome u delwa nga mihumbulo minzhi malugana na mufarisi wavho. Vho humbula zwa uri mufarisi wavho a nga vha a tshi khou nyala mme avho khathihi na mashaka ane vha dzula nao.

Vho-Netshipate zwa u pfuluwa Folovhodwe vho pfa vha sa zwi pfesesi na zwituku-tuku. Fhedzi saizwi lwendo lwavho lwa u ya na u vhuya ngei Victoria Falls lwo vha lu tshe lulapfu, vho vho do humbula zwa uri fhungo heli vha do li dzulela, vha do kona-ha u li dzhena hafhu musî vho no vhuya hayani. 35

[Ndimya ya 7]

- 9.1 Ndi zwifhio zwine na nga amba nga mvumbo ya Vho-Aifheli musî no sedza zwi re mafhungoni a nganea iyi? Bulani ZWIVHILI. (2)
- 9.2 Vhalani fhungo asili: 'Naa hone ri do dzula afha Folovhodwe u swika nga hu sa fheli-shu?' fhungo ili li tana lushaka lufhio lwa khudano kha muambi walo? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 9.3 Mafhungo e na vhala afho ntha a bvedza hani mushumo wa muanetsheli zwi tshi kwama Aifheli? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 9.4 Vhalani fhungo asili: 'Nne ndi tama u ya u dzula hangei Thohoyandou;' Talutshedzani uri fhungo ilo li na mushumo-de kha u anetshela zwa phanda nganeani iyi? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 9.5 Siangane ya vhupo ha Folovhodwe yo thusedza hani kha uri Vho-Netshipate vha wane ngoho nganeani iyi? Tikedzani phindulo yanu nga mbuno MBILI. (2)
- 9.6 U sa amba ngoho ha Vho-Loshani kha niwana wavho Musatondwa zwo vha na masiandaitwa-de? Bulani ZWIVHILI fhedzi. (2)
- 9.7 Ndivho ya muniwali ya u shumisa Vho-Denga sa mufumakadzi wa Vho-Maduka nganeani iyi ndi ifhio? Tikedzani phindulo yanu nga mbuno MBILI. (2)

- 9.8 Ndi ufhio muhumbulo muhulwane une muñwali a tama u u swikisa kha vhathu nga nganea iyi? (2)
- 9.9 Ndi ngafhi hune Aifheli na Maria vha fhambana hone zwi tshi kwama ndila ine vho bveledzwa ngayo buguni iyi? (2)
- 9.10 Kutshilele kwa Vho-Maria ku tana hani vhuvha havho mafhungoni a nganea iyi? Tikedzani phindulo yañu nga mbuno MBILI. (2)
- 9.11 Ndi zwifhio zwe na vha ni tshi nga ita arali no vha no ñiwana ni kha vhuimo ha Vho-Josephine zwi tshi kwama vhudifari ha Vho-Loshani nganeani iyi? Bulani ZWIRARU fhedzi. (3)
- 9.12 U ya nga kuvhonele kwanu ni vhona zwe Musatondwa na Rotondwa vha ita zwa u isa phanda na u funana zwo tea naa? Tikedzani phindulo yañu nga mbuno MBILI. (2)

[25]

KANA

FOLUKUŁOO***KHUVHANGANYO YA FOLUKUŁOO – RV Tshikovhi***

Fhindulani MBUDZISO YA 10 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO YA 11 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 10: *KHUVHANGANYO YA FOLUKUŁOO – MBUDZISO NDAPFU*

Miñwe ya mishumo ya mañwalwa a sialala ndi u tsivhudza vhathu uri vha ñive vhomakhulukuku vhavho na u ñivha he vha bva hone, hu tshi katelwa na u ombedzela matshilele a fhataho mvumbo yavhudi vhathuni.

No ñitika nga zwi re afho ntha, sengulusani uri lungano, tshikhodo tsha sialala na mirero zwi tevhelaho zwi kona hani u khwathisedza likumedzwa ili.

TSHIBVELEDZWA TSHA C: LUNGANO

'U swika ha Vhavenda kha la Afrika Tshipembe'

NA

TSHIBVELEDZWA TSHA D: TSHIKHODO TSHA SIALALA

'Vhalaudzi vha Lwamondo'

NA

TSHIBVELEDZWA TSHA E: MIRERO

'Khangala mbili a dzi dzuli muina muthihi'
'Funguvhu lo ri thi laiwi la fhira muñi lo kovhela'

Vhulapfu ha maanea anu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450.

[25]

MBUDZISO YA 11: KHUVHANGANYO YA FOLUKUḶOO – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshipiḶa tshi tevhelaho uri ni Ḷo kona u fhindula mbudziso dzo Ḷisendekaho khatsho.

TSHIBVELEDZWA TSHA F

KUDELE KWA LUFU – TZ Ramaliba

Salungano! Salungano!

Kalekale musi lufu lu sa athu u vha hone, ho vhuya ha vha na mutangano wa vhatu vha tshakha dzothe vhe vha vha vha tshi khou tshila nga tshifhinga tshenetsho. Kha mutangano uyo ho vha hu tshi khou rerwa nga ha lufu. VhaḶiwe vhatu vho vha vha tshi sumbedza uri vha vhona tsha khwiḶe ri sa fi ngeno vhaḶiwe vha tshi ri tsha khwiḶe ndi musi ri tshi fa. Mutangano uyo wo dzhia tshifhinga tshilapfu vhukuma hu sa tandwi Ḷi no fukwa. 5

Nga murahu ha tshifhinga tshilapfu ha rumeliwa Ḷongololo na luaviavi uri zwi swikise vhubiwa ha vhatu nga ha lufu kha Mudzimu.

Ḷongololo lone Ḷo vha Ḷo vhudzwa zwauri Ḷi swike Ḷi ambe zwauri vhatu vha khou tama u tshila vha sa fi u swikela nga hu sa fheli. Uyu wo vha u wone muhumbulo wa vhanzhi. Ḷongololo Ḷo mbo Ḷi takuwa na zwenezwo Ḷa dzhena ndilani. 10

Luaviavi lwone lwo mbo Ḷi laedzwa uri lwone lu ambe uri ndi khwiḶe vhatu vha tshi fa. Luaviavi lu tshi sala lu tshi takuwa ndi musi Ḷongololo Ḷo no vha kule vhukuma. Zwenezwo zwa sia vhatu vhanzhi vhe na fulufhelo Ḷa uri hu Ḷo thoma u swika mulaedza wa Ḷongololo. Ḷongololo musi Ḷi ndilani, ha swika he Ḷa tangana na mbula. Ḷa Ḷa Ḷa fura Ḷa eḶela henefho fhasi ha muri. 15

Luaviavi lwone lwa Ḷa lwa fhira lwa vhuya lwa thaphudza lwendo lu songo awela ndilani. Lu tshi swika lwa swikisa mulaedza wo ralo nahone wa tanganedzwa. Ha pfi lu swike lu ambe zwauri vhatu vha vha Ḷo fa. 20

Ḷongololo Ḷi tshi karuwa Ḷa mbo Ḷi Ḷovha Ḷa dzhena ndilani. Ḷi tshi kha Ḷi vha vhukati na lwendo Ḷa tangana na luaviavi lu tshi vho humela murahu. Ḷo ri u swika Ḷa nekedza khumbelo ya uri vhatu vha khou tama u tshila vha sa fi u swika nga hu sa fheli. Zwe Ḷa vhudzwa zwo vha zwauri ho tanganedzwa fhungo Ḷa u thoma; ngauralo vhatu vha Ḷo fa. Ndi henefha he lufu lwa thoma hone. 25

Ha vha hone u fa ha lungano.

[Siatari Ḷa 95]

11.1 Ndi lushaka lufhio lwa khudano lwo taniwaho lunganoni ulu? Tikedzani phindulo yaḶu. (2)

11.2 Ndi ifhio ndeme ya u shumiswa ha maipfi 'Ha vha hone u fa ha lungano' magumoni a lungano? Tikedzani phindulo yaḶu. (2)

- 11.3 Mafhungoni aya luaviavi lu tanwa sa mubvumbedzwa-de? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 11.4 Ndi afhio masiandaitwa o vhangwaho nga kutshilele ku fhulufhedzeaho kwa luaviavi? (2)
- 11.5 Kutshilele kwa dongololo na luaviavi kwo vha na thuthuwedzo-de kha magumo a lishandi? (2)
- 11.6 No sedza lungano lwothe, ndi ufhio muhumbulo muhulwane u taniwaho nga lungano ulu? (2)
- 11.7 Ni nga sasaladza zwifhio no sedza kutshilele kwa dongololo? Bulani ZWIRARU. (3)

NA

TSHIBVELEDZWA TSHA G: VHURENDI HA SIALALA (TSHIKHODO)

TSHIKOVHI – VR Tshikovhi

- 1 Tshikovhi tsha u kovha thole;
2 Tshi sa kovhi ndilo ya vhuswa!
3 Makanga la Nyankovhela
4 La kovhela u late mbado,
5 Vhusiku ndi dada li a la.
- 6 Ndi vha Ha Ramutanda mukavha makhwitha,
7 U sa kavhi manwe manoni.
8 Ndi vha Ha Nyamuri munaka-phetho!
9 U sa naki u vhadziwa lufo!
- 10 Ndi vha Ha Ralukukwe ndi a tahala,
11 Vha sala vha tshi lala fhasi na vhana.
12 Ndi mulinda thavha,
13 U linda milenzhe ya vhana.
- 14 Ndou dza Ha Masevhe!
15 Vha Tshinauli tshi re Mungadi!
16 Matefu tsha isa Nzhelele Mutangaomani!
17 Vha re na nzhele ya u lunzhedza vhulungu,
18 A si na nzhele u a fhaladza!

- 11.8 Ndi zwifhio zwine murendi a tama u zwi bvisela khagala nga mitaladzi/vese ya 1 na ya 2? (2)
- 11.9 Sedzani murero u re kha mutaladzi wa 4 na wa 5: Thalutshedzo ya murero uyu i dzumbulula zwifhio zwi tshi kwama kutshilele kwa vha ha Tshikovhi? (2)
- 11.10 Ndi ufhio muhumbulo muhulwane une murendi a tama u u bvisela khagala nga ndima/tshitanza tsha 3 tshikhodoni itshi? (2)
- 11.11 Kha mutaladzi/vese ya 16: 'Matefu ... Mutangaomani' ndi zwifhio zwine murendi a tama ri tshi zwi divha nga ha vha ha Tshikovhi? (2)
- 11.12 U ya nga kupfesesele kwanu, ni nga khoda kana u sasaladza zwifhio kha lushaka lwa ha Tshikovhi? Bulani mbuno MBILI. (2)

[25]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B: 25

KHETHEKANYO YA C: DIRAMA

Fhindulani mbudziso NTHIHI i bvaho kha dirama ye na guda FHEDZI.

U LEMA HU FHIRA U LOTSHELWA – IP Demana

Fhindulani MBUDZISO YA 12 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO YA 13 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 12: U LEMA HU FHIRA U LOTSHELWA – MBUDZISO NDAPFU

Muñwali wa bugu ya dirama u i ñwala a na zwine a tama u eletshedza lushaka khazwo.

Nga mafhungo a re afho ñtha, sengulusani ñdila ine muñwali a tama u shumisa ngayo vhatambi vha muña wa ha Nefefe u fhirisa milaedza i wanalaho diramani iyi.

Vhulapfu ha maanea anu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450.

[25]

MBUDZISO YA 13: U LEMA HU FHIRA U LOTSHELWA – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshipida tshi tevhelaho tsho bviswaho buguni iyi uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

TSHIBVELEDZWA TSHA H

MULALO: Ni mpfarele Mashudu. Nne ndo vha ndi khou tou shavha u ni vhudza. Hoyu Lufuno wañu a si khae. A thi ri lia ñvha hu na metshe na vhañ vha Makundani ni kha di li humbula naa?

MASHUDU: Ndi kha di li humbula.

MULALO: Nne ndo ñangana nae o hakana na muñwe musidzana ane ndi sa mu ñvhe. O no vhona nne fhañ u vho ri ndo no vha sa fhañ, a ntevhela a mmbudza uri iwe ñwana wa vhuya wa vhudza Mashudu hezwi ndi dou ñhukhula ñhoho. 5

MASHUDU: Mathina ndi izwo? Izwo a zwi dini na luthihi lini. Na nne ndi muthu ndi na malofha. Arali a tshi khou vhona u nga o ñalifha mathina ndi do mu itela. 10

Ñi do mu itela mini?

MULALO: Na nne a si uri u pfana na vhatukana vhanzhi a thi zwi koni lini. Ndi

MASHUDU: a zwi kona. Na mme anga ndi do swika ndi tshi vha vhudza-vho hezwo. 15

MULALO: (O mangala) Ni tshi vha vhudza mini?

MASHUDU: Uri mathina hoyu Lufuno ha fhulufhedzei na luthihi lini.

MULALO:	Mathina mme aṅu vha a tenda izwo naa? Ngoho mathina mme aṅu vha a mangadza. Nṅe mme anga vha tou pfa u pfi ndo vha ndo ima na kuṅwe kutukana vha nga ri u nthwa vha dovha vha vhudza na baba. Ngoho u nga pfa muṅo ha hashu, ngei ha hashu?	20
MASHUDU:	Mathina mme aṅu vho tou ita hani. Vha ri ni ḍo tou malwa hani mathina?	
MULALO:	Nṅe ha hashu vha ri ndi fanela u thoma nda fhedza tshikolo nda ḍo kona u ita zwa muṭa. Ngazwo no vhona na mukomana wanga o tou vhingwa nga munyanya. Hu si u sokou ḍifhurisa nga vhatukana vha dovha vha u shavha hafhu. Hone hu si haano maḍuvha.	25
MASHUDU:	U funzea ngoho a hu ambi tshithu lini. A si vhenevhala mme anga, a vho ngo ḍi malwa nga thitshara. Hafhu na gireidi ya vhusumbe a vho ngo i phasa lini. Dzine mme aṅu vha nese vha ambara na mme anga vha a ambara. A si zwone kani?	30
MULALO:	Ayo ri ḍo amba liṅwe ḍuvha khonani. Nṅe ndi fanela u swika ndi tshi lugisa zwiliwa. Ha hashu hu liwa nga tshifhinga. Tshimbilani zwaṅu nṅe ndi ḍo huma henefha.	
MASHUDU:	Nḍi zwone ri ḍo vhonana matshelo.	35
MULALO:	Matshelo ri nga si kone u vhonana ngauri ndi ḍo vha ndi tshi khou kuvha. Ri ḍo vhonana tshikoloni zwezwo nga Musumbuluwo.	
MASHUDU:	(<i>O mangala</i>) Ni ḍo tou kuvha ḍuvha lothe naa?	
MULALO:	Ndi fanela u kuvha ḍuvha lothe. Thundu dza hashu ngoho ndi nanzhisa. Ni ri dza muḍi wothe!	40
MASHUDU:	(<i>U a sea</i>) Inwi mathina ni a tambula wa hashu. Nṅe ndi nga si vhuye nda ḍiita donngi ya vhaṅwe vhatu vho dzula lini. (<i>Vha a bva</i>)	

[Luta 1 Bono 4]

- 13.1 Nḗani nḍila dzine muṅwali a ola ngadzo Mulalo mafhungoni e na vhala afho nḗha? Bulani ZWIVHILI fhedzi. (2)
- 13.2 Ndi tshini tshihulwane tshine tsha khou vhanga u sa aṅdana nga nyambo vhukati ha Mashudu na Mulalo afho mafhungoni e na vhala? (2)
- 13.3 Mufhindulano u re vhukati ha Mashudu na Mulalo mafhungoni e na vhala afho nḗha u sumbedza mudzedze ufho wa tshifhinga? Tikedzani phindulo yaṅu. (2)
- 13.4 Sumbedzani uri mme a Mulalo na mme a Mashudu vha fhambana hani zwi tshi kwama matshilele avho? (2)
- 13.5 Talutshedzani aironi ya ḍirama ine muṅwali a i sumbedza i tshi kwama Lufuno sa muanewa mafhungoni e na vhala. (2)

- 13.6 Ndi afhio masiandaitwa a vhangwaho nga musi Vho-Marita vha tshi tutuwedza Mashudu kha kutshilele ku songo daho/kune ku si vhe kwone? (2)
- 13.7 Ndi ifhio ndivho ya muñwali ya u shumisa vhudifari/kutshilele kwa Mulalo diramani iyi? Neani mbuno MBILI. (2)
- 13.8 Lavhelesani kha mutaladzi wa 16: (*O mangala*) Ndi tshini tshine muñwali a toda u tshi bvedza nga u shumisa iyi ndango ya tshitedzhi? (2)
- 13.9 Ndi vhudipfi-de ha vhavhali vhu dzikuswaho nga kuambeke kwa Mulalo mafhungoni ayo e na vhala? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 13.10 Siangane na fhethuvhupo zwi tutuwedza hani vhudifari ha Mulalo diramani iyi? (2)
- 13.11 U ya nga kuhumbulele kwanu ni vhona zwine Mulalo a khou ita musi a tshi vhudza Mashudu uri Lufuno u vho funana na muñwe musidzana zwo tea? Tikedzani phindulo yanu nga mbuno MBILI. (2)
- 13.12 Ni a pfela vhutungu Lufuno kha zwe a tangana nazwo musi a tshi rwiwa nga Tshibio? Tikedzani phindulo yanu nga mbuno THARU. (3)

[25]

TSHILWAVHUSIKU – TT Mudau

Fhindulani MBUDZISO YA 14 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO YA 15 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 14: TSHILWAVHUSIKU – MBUDZISO NDAPFU

Muñwali wa bugu ya ðirama u i ñwala a na zwine a tama u eletshedza lushaka khazwo.

Nga mafhungo a re afho ñtha, sengulusani ñdila ine muñwali a tama u shumisa ngayo vhatambi vha Maforotereke u fhirisa milaedza i wanalaho ðiramani iyi.

Vhulapfu ha maanea anu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450.

[25]

MBUDZISO YA 15: TSHILWAVHUSIKU – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshipida tshi tevhelaho tsho bviswaho buguni iyi uri ni ðo kona u fhindula mbudziso dzo ðisendekaho khatsho.

TSHIBVELEDZWA TSHA I

LUKA:	Na ñe ndo bebwa Afrika. Ndi na mukovhe kha ña Afrika.	
PIET:	Wo bula nandi! Wa amba wa fhedza; ñe ri toðou gotsha nama. (Hu pfala mihuvho ya vhanna, vha rangwa phanda nga magota na vhatu vhahulwane. Vha swika vha ima getheni.)	5
DEREK:	Staan daar, staan daar!	
MUNWE WA		
VHATHANNGA:	Ni khou mu pfa o angaladza na danda; u ri Tshitandani!	
VHO GANGASHE:	Nazwino kha ri ime henefha. Havha vhatu a vha ðivhi milayo ya Tshivenda, hu ði nga na ñe a ri ðivhi ya havho. Khamusi milandu i sengwa vhatu vho ima.	10
VHO LUMBULE:	Kha ri pfe zwine a ðo amba.	
VHO		
MUDZULIKUTAMA:	Kha vha rume zhinda ña Swongozwi ñi ðe ñi ñalutshedze. A thi ri ndi ñone ñine ña pfesesa lulimi lwavho? (Hu dzhena Ntsieni)	15
DEREK:	Naa thaidzo ndi mini?	
VHO GANGASHE:	U ri mini?	
NTSIENI:	U ri vha thuswa ngani?	

VHO GANGASHE:	Naa u mulwadze? Ri thuswa nga mini ri tshi khou vhulahlwa vhana vhashu. Ntsieni, mu vhudzeni uri a litshe u vhulaha vhana vhashu.	20
NTSIENI:	Hu pfi litshani u vhulaha vhathu.	
DEREK:	Rine a ri madyavhathu. A ri dziphondi; a ri vhulahi vhathu.	
NTSIENI:	U ri ene ha vhulahi muthu.	
VHO GANGASHE:	A songo delela. Kani o fulufhela ukwo kutanda kwe a nembeledza. Ri khou ri u khou vhulaha vhana vhashu. Vha re vhashu ri do vha dzhia a sala e ethe.	25
DEREK:	<i>(Kha Ntsieni)</i> Hu pfi mini?	
NTSIENI:	Hu pfi vhathu vha do vhuedzedzwa mahayani avho nga uri fhano vha a vhulahlwa.	30
LUKA:	Rine ri lwa na vhathu vha no tswa khuhu dzashu. Vhenevho ri a vha fara ra vha humbudza mulayo wa Mushe. A ri vhulahi muthu.	
NTSIENI:	Hu pfi a ri vhulahi muthu ri tou humbudzana nga ha mulayo wa Mushe.	35
VHO LUMBULE:	Nwana washu o rwiwa a ita na u lovha. Ndi wone mulayo wa Mushe uyo? Arali ri tshi toda u tshilisana izwo kha ri litshe u vhulaha vhana ri tshi tevhedza mulayo wa Mushe.	
NTSIENI:	Hu pfi mulayo wa Mushe u songo itisa uri vhana vha lovhe.	
DEREK:	Zwi a pfala. A ri nga rwi vhana. Hone vha songo tswa! Hu na lithihi kheli!	40
VHO GANGASHE:	Ndi lifhio?	
NTSIENI:	<i>(Kha Derek)</i> Hu pfi kha li buliwe.	
DEREK:	Ri khou humbela u nonisa masimu ashu u guma tsini na Swongozwi. Ri humbela uri fhungo ili li swikiswe kha vhahulwane nga uri hu tou nga ri do fa nga ndala. Ri na kholomo thanu dzine ra nga bvisa uri zwothe zwi tshimbile nga ngona.	45
NTSIENI:	U ri kholomo thanu asidzi. Ri humbela shangonyana u tutshela ngei Swongozwi; bako uvhani lo dzhena madi, ndala yo hulela.	50
VHO GANGASHE:	U na thuri. Rine a si ashu haya. Ndi mafhungo a Thovhele. Rine ro da u senga milandu zwino u vho toda u ri fhura nga kholomo thanu. Mu vhudzeni ni ri kholomo thanu a dzi mali musadzi naho e nwana wa khaladzi a mme au.	55
NTSIENI:	<i>(Kha Luka)</i> Hu pfi kholomo thanu ndi thukhu; mafhungo haya o denyefhalesa, a toda u vhudzwa Thovhele.	
LUKA:	Izwo ri do tou dzhavhula nga swili.	

[Luṭa 11 Bono V]

- 15.1 Nani ndila dzine muḽwali wa ḽirama a ola ngadzo Luka mafhungoni e na vhala afho nḽha? Bulani ZWIVHILI fhedzi. (2)
- 15.2 Ndi tshini tshihulwane tshine tsha khou vhanga u sa andana nga nyambo vhukati ha Maforotereke na vhadzulapo vha Swongozwi afho mafhungoni e na vhala? (2)
- 15.3 Mufhindulano u re vhukati ha Maforotereke na vhadzulapo vha Swongozwi mafhungoni e na vhala afho nḽha u sumbedza mudzedze ufhio wa tshifhinga? Tikedzani phindulo yaḽu. (2)
- 15.4 Sumbedzani uri Luka na Derek vha fhambana hani zwi tshi kwama matshilele avho? (2)
- 15.5 Talutshedzani aironi ya ḽirama ine muḽwali a i sumbedza nga kha khosi Khulu Tshilwavhusiku mafhungoni e na vhala. (2)
- 15.6 Ndi afhio masiandaitwa a vhangwaho nga musi Maforotereke vha tshi ḽodou dzhavhulela vhaḽe vha shango shango lavho nga swili/ndila i si yone? (2)
- 15.7 Ndi dzifhio ndivho dza muḽwali dza u shumisa vhudifari/kutshilele kwa vhadzulapo vha Swongozwi ḽiramani iyi? Nani mbuno MBILI. (2)
- 15.8 Lavhelesani kha mitaladzi ya 4–6: (*Hu pfala mihuvho ya vhanna, vha rangwa phanda nga magota na vhathu vhaulwane. Vha swika vha ima getheni.*). Ndi tshini tshine muḽwali a ḽoda u tshi bvedza nga u shumisa iyi ndango ya tshiteidzhi? (2)
- 15.9 Ndi vhudipfi-de ha vhavhali vhu dzikuswaho nga kuambele kwa Luka mafhungoni ayo e na vhala? Tikedzani phindulo yaḽu. (2)
- 15.10 Siangane na fhethuvhupo zwi ḽutuwedza hani vhudifari ha Khosi Thovhele Tshilwavhusiku ḽiramani iyi? (2)
- 15.11 U ya nga kuhumbulele kwaḽu ni vhona zwine Maforotereke a khou ita zwa u ḽodou rengiselwa shango la Swongozwi zwo tea? Tikedzani phindulo yaḽu nga mbuno MBILI. (2)
- 15.12 Ni a pfela vhuḽungu Tshilwavhusiku na vhalanda vhawe kha zwe vha ḽangana nazwo musi vha tshi tambudzelwa na u vhulahlwa vhana nga Maforotereke? Tikedzani phindulo yaḽu nga mbuno THARU. (3)

[25]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA C: 25
MARAGAGUTE: 80

